

Hrvatska renesansna kulturna misao

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Crkva u svijetu : Crkva u svijetu, 2011, 46, 258 - 261**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:086626>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Hrvatska renesansna kulturna misao

Krešimir ČVRLJAK, *Zlato i srebro hrvatskoga renesansnog humanizma i latinizma*, Vlastita naklada, Zagreb, 2010., 562 stranice.

Autor knjige *Zlato i srebro hrvatskoga renesansnog humanizma i latinizma* Krešimir Čvrljak plodan je istraživač hrvatske renesansne filozofije, što je vidljivo iz brojnih bibliografskih jedinica u kojima se autor bavi tom tematikom, od kojih bih spomenula samo neke: *Kršćanska etika Fausta Vrančića kao filozofija života* (Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1996.); *Filozofija u enciklopedizmu Pavla Skalića* (Ogranak Matice hrvatske Skradin, Zagreb-Skradin, 2004.); *Uvod u filozofiju renesanse (Renesansna filozofijska mišljenja ususret filozofiji)* (Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu - Ogranak Matice hrvatske Rijeka, Zagreb-Rijeka, 2008.). Ova nova knjiga, u kojoj se još jednom jasno vide afiniteti autora, osim prolova, literature i kazala osobnih imena sadrži šest poglavlja: "Ivan Kukuljević Sakcinski: prinosnik za bibliografiju i historiografiju hrvatskoga renesansnog humanizma i latinizma", "Filozofija s antičkog Mediterana u filozofiji renesanse s hrvatskog Jadrana", "Opuskularne recepcije između hrvatskih i europskih renesansnih latinista", "Humanističko-renesansne matrice u recepciji Ivana Dunska Škota i skotizma", "Antun Vrančić i njegovi hrvatski korespondenti, europski renesansni epistolografi" te "Aristotelov glazbeno-teorijski spis *Περὶ ἀκουστικῶν* u latinskom prijevodu Frane Petrića". Svako se poglavlje sastoji od nekoliko potpoglavlja. U proslavu čitamo: "[...] šest poglavlja ove knjige pet je autorovih izvornih znanstvenih i stručnih radova objavljenih u raznim Zbornicima nakon održanih znanstvenih (međunarodnih) skupova u više hrvatskih gradova u razdoblju od god. 2003. do 2008. [...]. Radovi su dakako za ovu svrhu znatno ispravljani od potkradenih pogrješaka i kako drukčije pročišćeni, ponegdje neznatnije dopunjeni, uza sve druge zahvate koji su se za ovu svrhu pokazali neophodnijima i neizostavnima" (str. 21).

Prvo poglavlje posvećeno je Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, koji je dao značajan prinos hrvatskoj filozofijskoj historiografiji, a "posebice valja istaći sve kasnije odjeke i svu kasniju navođenost triju poglavitih Kukuljevićevih izvora za propitivanje hrvatskog renesansno-filozofijskog latinizma: 1. 'Marko Marulić i njegovo doba', *Stari pisci hrvatski* I (Zagreb, 1869., str. I-XXXVIII); 2.

Pavao Skalić (Zagreb, 1875.); 3. *Jugoslavenska knjižnica Ivana Kukuljevića Sakcinskog* (Zagreb, 1867)” (str. 24). Autor se dotakao, kao što je u knjizi i pokazano, velikog broja hrvatskih renesansnih filozofa i humanista koji su djelovali u domovini, ali i izvan nje, poput Crešanina Frane Petrića, luteranskog teologa Labinjanina Matije Vlačića Ilirika, renesansnog humanista Andrije Dudića, liječnika i filozofa Zadranina Federika Grisogona, dubrovačkog teologa Jurja Dragišića i drugih. Kukuljević je za povijest hrvatske filozofije renesanse značajan i kao autor prve monografije o osebujnom renesansnom misliocu Pavlu Skaliću, koju je priredio u povodu 300. obljetnice njegove smrti.

U drugom poglavlju autor se bavi temom oživljavanja antičkih grčkih i rimskih filozofijskih mišljenja do kojeg dolazi unutar renesansne filozofije. U Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu čuva se kodeks Aristotelove *Nikomahove etike* koju je preveo Robert Grossatesta, s komentarom Tome Akvinskog, što “[...] svjedoči da je već u 14. st. u sjevernim hrvatskim gradovima, posebice u Zagrebu, filozofsko-znanstveni rad poprimao oblike i razmjere koji su bili karakteristični i tipični za zapadno-europsko kasno srednjovjekovlje” (str. 95). O angažmanu Hrvata pri nabavi knjiga svjedoči i to da je rimski kardinal hrvatskog podrijetla Ivan Stojković godine 1437. iz Carigrada donio više od 60 kodeksa, koje je zajedno s bibliotekom ostavio bazelskim dominikancima. Ovdje treba navesti i imena dvojice hrvatskih tiskara koji su djelovali u Italiji: Andrija Paltašić i Dobrić Dobrićević. U skladu s ponovnim oživljavanjem antičke tradicije, hrvatski renesansni humanisti pokazivali su značajno zanimanje za djela rimskih klasika. Tako se Jeronim Capiduro Porečanin bavio Ciceronovom *Retorikom*, a Matej Fortunat Panonac Senekom. Za renesansnu filozofsku tradiciju od velikog je značenja i prevođenje grčkih filozofskih tekstova. Veliki hrvatski filozof Frane Petrić preveo je s grčkoga na latinski jezik spis *Περὶ ἀκουστών / De audibilibus*, kojem prijevodu je posvećeno čitavo šesto poglavlje ove knjige. Svakako je potrebno spomenuti i dubrovačkog humanista i filozofa Antuna Medu, koji je svojim djelima znatno pridonio hrvatskoj renesansnoj aristotelovskoj baštini. U ovom poglavlju nalazi se i popis knjižne građe iz 15. i 16. st. koja se nalazi u knjižnicama u Hrvatskoj.

U trećem poglavlju doznajemo kako su “hrvatski renesansni latinisti na različite [...] načine u onodobnom izdavaštvu bili vezani uz raznodobne autore koji su s različitih vidova privlačili pozornost i hrvatskih i europskih renesansnih humanista i latinista” (str. 314). Tako se hrvatski renesansni latinisti mogu povezati s

medievalnim autorima: Matija Vlačić primjerice s Grgurom iz Toursa i Ottfriedom von Weisburgom, Faust Vrančić s Algerom itd. U to je doba tursko pitanje (*turcica*) povezivalo hrvatske i europske renesansne latiniste pa su često bili povezani i suizdavaštvom. Poglavlje sadrži i popis hrvatskih i europskih renesansnih latinista s uzajamnim opuskularnim recepcijama.

U četvrtom poglavlju autora zanima “[...] kako su renesansni humanisti ‘prihvaćali’ velike srednjovjekovnike, prije svega ‘suptilnoga doktora’ [...]” (str. 320). Nikola Kuzanski u svojim djelima ne spominje Duns Škota, a spominju ga Erazmo Roterdamski i jedan od najznačajnijih renesansnih filozofa, Giovanni Pico della Mirandola, Pavao Skalić i drugi. U obrani slobode volje na Škota se pozitivno poziva i Zadrani Federik Grisogono, za razliku od Pavla Skalića, koji je Škota negativno ocijenio. Škotovo objašnjenje i interpretacija problema besmrtnosti duše značajno su utjecali na renesansna promišljanja o tom pitanju. U tom kontekstu treba nabrojiti i hrvatske renesansne skotiste Nikolu Modruškog, Jurja Dragišića, Benka Benkovića, Dionizija Barbarožića, Matiju Frkića i druge.

U petom poglavlju autor nas upoznaje s bogatom korespondencijom šibenskoga humanista Antuna Vrančića, koji je “[...] zajedno sa svojim hrvatskim, ali i drugim mnogobrojnim europskim korespondentima [...] pluriaspektno involvirao hrvatsku renesansnu epistolografsku vrstu u tada već poodavno osamostaljenu europsku literarno-epistolografsku vrstu 15. i 16. st.” (str. 390). Vrančićevi hrvatski korespondenti bili su njegova braća Ivan i Mihovil, zatim Juraj Drašković, Andrija Dudić, Pavao Gregorijanec, Ivan Stalić, Ivan II. Lučić Stafilić, Faust Vrančić, Frane Trankvil Andronik Partenije, Frane Nigretić, Petar Petrović, Frane i Jeronim Andreis, Stjepan Brodarić i drugi. Europski korespondenti su bili: Paolo Giovio, Nicasius Ellebodus, Marcin Kromer, Aonije Palearo, Andrej Rapič, Ján Sambocký i Augier Busbecq. Uobičajena epistolarna tema bila je turska opasnost koja je vladala u Europi u 16. stoljeću, o kojoj je pisao i Antun Vrančić u pismu ostrogonskom nadbiskupu Nikoli Olahu. Pisma koja je Antun Vrančić razmjenjivao sa svojim hrvatskim i stranim korespondentima, osim osobnog karaktera koji se iz njih može iščitati, imaju i historiografsku vrijednost, kao dokumenti svojega vremena.

Autor se u posljednjem poglavlju knjige bavi Petrićevim prijevodom Aristotelova glazbeno-teorijskog spisa *Περὶ ἀκουστικῶν* s grčkog na latinski, koji na Zapad nije prispio u izvornom i cjelovitom obliku. Naime, “spis je tradiran i tako ubaštinen, ali ne

neposredno od Aristotela, nego posred(ova)no ili predajom grčkog filozofa Porfirija [...]” (str. 431). Poglavlje, osim Čvrljkova glazbeno-teorijskog pojmovnika te isto tako njegova popisa brojnih izdanja spisa *Περὶ ἀκουστικῶν* u Petrićevu latinskom prijevodu, sadrži i cjelovit tekst Petrićeva prijevoda na latinski jezik pod naslovom *De audibilibus*, kao i tekst prijevoda Krešimira Čvrljka na hrvatski jezik pod naslovom *O čujninama*.

Knjiga *Zlato i srebro hrvatskoga renesansnog humanizma i latinizma* svojom tematikom i količinom korisnih podataka korisno je djelo za svakog proučavatelja renesansne filozofske misli, ali i za svakog tko želi saznati nešto više o hrvatskim renesansnim kulturnim, znanstvenim i duhovnim kretanjima.

Ivana Skuhala Karasman
ivana_skuhala@net.hr

Novi agresivni ateizam

Daniel DENNETT, *Kraj čarolije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2009., 447 stranica.

Daniel Clement Dennett američki je znanstvenik i filozof, profesor na sveučilištu Tufts i suravnatelj tamošnjeg Centra za kognitivne studije. Napisao je trinaest knjiga i više od tristo znanstvenih radova, a za svoj je znanstveni rad dobio nekoliko nagrada i počasnih doktorata. Njegovo osnovno interesno područje je filozofija uma na temelju empirijskih znanosti, a osobito je aktivan u raspravi oko evolucijskog pogleda na cjelokupnu ljudsku stvarnost, nadasve u kritici religije, svrstavajući se na stranu novih ateista, zastupajući njihova stajališta.

Knjiga *Kraj čarolije* izrazito je opširna, bogata različitim podatcima iz raznih grana znanosti. Podijeljena je u tri dijela: prvi dio donosi uvod u temu, u drugome je dan prikaz evolucije religije, dok u trećem dijelu autor promatra današnju religiju te donosi kratke, ali jasne smjernice za buduće ophođenje s religijom. Na kraju, u dodatcima A, B, C i D autor donosi kratke eseje o nekim temama kojih se dotaknuo u knjizi, a za koje je smatrao da bi ih trebao pojasniti.

Prvi dio knjige podijeljen je na tri poglavlja. Prvo poglavlje nosi naslov *Kraj koje čarolije?* i u njemu se autor bavi ponajprije